Doopsgezinden vieren 500-jarig bestaan met wie hen vervolgden. ‘Niet gedacht dat ik dit nog zou meemaken’

Achtergrond Doopsgezinden waren slachtoffers van rooms-katholieke, lutherse en gereformeerde veroordelingen en vervolgingen. Hun 500e verjaardag wilden de internationale doopsgezinden echter met hun vervolgers van weleer vieren. Er werd in Zürich met olie gezalfd, er werden voeten gewassen en er was een persoonlijke boodschap van paus Leo XIV.

Uit Nederlands Dagblad: auteur Hendro Munsterman

Figuur 1Vertegenwoordigers van de Rooms-Katholieke Kerk, de Lutherse Wereldfederatie en de Wereldgemeenschap van Gereformeerde Kerken herdenken in Zürich samen met de Mennonite World Conference het begin van de doperse beweging 500 jaar

beeld: Irma Sulistyorini

ZÜRICH

Het gebeurde op 21 januari 1525, in een woonhuis vlakbij de Grossmünster, de statige kerk waar Huldrych Zwingli op dat moment de ideeën van de Reformatie verkondigde.

Een groep jonge mensen liet zich daar overdopen. Zij waren tot de overtuiging geraakt dat voor de doop een volwassen keuze nodig was en

wezen daarom de kinderdoop af. Deze wederdoop geldt als symbolisch begin van de anabaptistische beweging.

Vijfhonderd jaar later kwam de Mennonite World Conference (MWC) donderdagmiddag in dezelfde Grossmünster bij elkaar voor een kerkdienst om dat begin te herdenken.

Zûrich is voor de doopsgezinden ‘een stad die enerzijds aan de energie van het begin van de doperse beweging doet denken, maar ook een stad die het lijden en de vervolging van de dopers in herinnering roept’, zegt Henk Stenvers donderdagavond aan het begin van de dienst.

De Nederlander is sinds 2022 voorzitter van de MWC, die 2,2 miljoen doopsgezinde of anabaptistische gelovigen vertegenwoordigt. Er zijn 110 kerkgenootschappen uit 61 landen bij aangesloten.

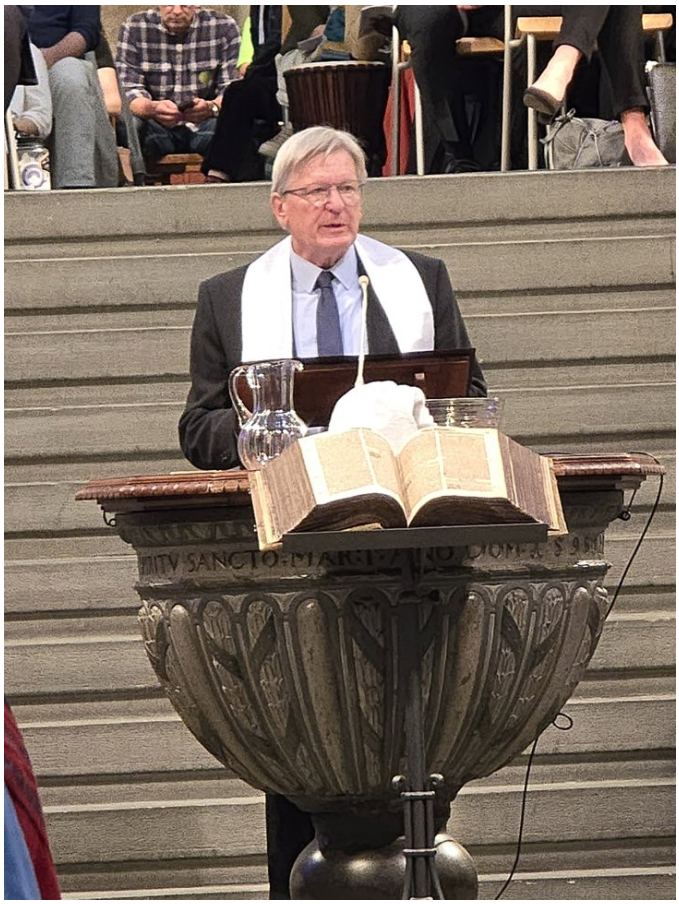

Figuur 2 Henk Stenvers, de Nederlandse voorzitter van de MWC - Beeld: Irma Sulistyorini

Met voldoening en emotie

‘Maar vandaag prijzen wij God gezamenlijk dat we in een nieuw tijdperk leven’, vervolgt hij. ‘Kerken die elkaar ooit als vijanden beschouwden, hebben manieren gevonden om zich te verontschuldigen en te vergeven, om te helen en stappen te zetten in de richting van verzoening.’

Voor hem zitten vertegenwoordigers van een groot aantal kerkgenootschappen, met name van de drie kerken die in de 16e eeuw dopers martelaarsbloed aan hun handen hebben: rooms-katholieken, lutheranen en gereformeerden.

Vijfhonderd jaar na dato wilde het MWC ‘uitdrukkelijk dat deze herdenkingsdienst oecumenisch zou zijn’, vertelt de doopsgezinde

predikant Anne-Cathy Graber. En ze kijkt met voldoening en emotie op de viering terug.

Dialoog als geschenk voor de kerk

‘Het was indrukwekkend. Historisch. Ik had nooit gedacht dat ik dit ooit nog zou meemaken’, zegt de 62-jarige Franse theologe, die aan de theologische faculteit van de jezuïeten in Parijs doceert. Binnen de MWC is Graber verantwoordelijk voor de relaties met andere kerken.

Alle kerken dragen ‘een erfenis van pijn van kerkscheidingen uit de tijd van de Reformatie’ met zich mee, zegt César García, de algemeen-secretaris van de MWC. Maar hoewel ‘verschillen in theologie en kerkelijke praktijk blijven, verheugen we ons in de weg van verzoening die we samen zijn gegaan’.

De wegen van verzoening die de doopsgezinden inmiddels met de drie andere kerken zijn gegaan, kregen volop aandacht. Anne Cathy Graber noemt tijdens de kerkdienst de dialoog met de Rooms-Katholieke Kerk ‘een geschenk voor de kerk’ en een weg die vervolgd moet worden.

Paus wil vroegere wonden helen

Als kardinaal Koch daarna het woord neemt, leest hij niet de door hemzelf voorbereide tekst voor, maar een door paus Leo XIV geschreven boodschap, waar niemand op had gerekend.

De Amerikaans-Peruaanse paus wijst op ‘de noodzaak eerlijkheid en vriendelijkheid te betrachten bij het bezinnen op de gemeenschappelijke geschiedenis, die pijnlijke wonden en verhalen bevat die tot op vandaag de relaties en de onderlinge beeldvorming tussen katholieken en doopsgezinden beïnvloeden’.

Deze herinneringen moeten volgens de nieuwe paus ‘gezuiverd worden door een gezamenlijk herlezen van de geschiedenis, waardoor we vroegere wonden kunnen helen en een nieuwe toekomst kunnen opbouwen’. Dat kan volgens de paus door ‘de moed om lief te hebben’, het thema van het doperse herdenkingsjaar.

‘De boodschap van de paus heeft ons allemaal diep geraakt’, zegt Graber. ‘Het was duidelijk meer dan een korte, formele tekst. Het is nu belangrijk dat iedereen die meeneemt naar de eigen context.’

‘De hardvochtigheid en wreedheid van de veroordelingen, verdrijvingen en executies van vroege wederdopers door gereformeerden.’

Lutheranen en mennonieten hadden in 2010 al berouw getoond voor de geschiedenis en de zonden uit het verleden. Anne Burghardt, de secretaris-generaal van de Lutherse Wereldfederatie, en Larry Miller, die 22 jaar aan het hoofd stond van de MWC, maakten in Zürich met olie een kruisteken op elkaars voorhoofd.

Genesteld in slachtofferrol

Waarom vroegen ook de mennonieten toen om vergeving? Zij waren toch vooral slachtoffer? ‘Omdat we ons lang genesteld hebben in deze slachtofferrol’, antwoordt Graber. ‘Dat gaf ons niet zelden een idee van morele superioriteit’. Tijdens de kerkdienst in Zürich klinkt dan ook een gebed om vergeving voor ‘de arrogantie dat we dachten dat we perfect en zonder zonde konden zijn’.

César Garcia van de MWC en Setri Nyomi van de Wereldgemeenschap van Gereformeerde Kerken (WCRC) wasten daarop elkaars voeten ‘als tastbare uitdrukking van onze inzet voor verzoening’.

Eerder die dag publiceerde de MWC samen met de WCRC - waar onder meer de Protestantse Kerk in Nederland lid van is - een gezamenlijke verklaring. Daarin wordt gesproken over ‘de hardvochtigheid en wreedheid van de veroordelingen, verdrijvingen en executies van vroege wederdopers’ door gereformeerden. ‘Als mensen uit een gewelddadige geschiedenis, hebben we een gedeelde roeping om onze eenheid in Christus te zoeken en samen te streven naar vrede en gerechtigheid in de wereld.’

De doopsgezinden, die erom bekend staan vredestichters te willen zijn, beloven in Zürich - in de woorden van César Garcia - samen met de andere kerken ‘op weg te gaan om de wonden van het verleden te helen en het lichaam van Christus opnieuw te verenigen.’